

Ya Hu Ve Adem 33

– KENAN KOÇ · 25 Ocak 2017

10.2-) Kul Huve Allahu Ahad

Kul (De ki, Söyle) : bu söz, peygambere ve hitap olunan herkesedir. Maksat, söyleneceklerin bilhassa ilahi beyan olduğu ve bunların aynen söylenmesi ve böylece tebliğ edilmesi gerektiğini tembih etmektir. Bu hitapta ;' sadece akıl, mantık ve ilim ölçülerine uyararak bulduğun, doğruladığın bir gerçek olarak değil, Allah'ın bildirdiği hak kelamı olduğunu, şeksiz, şüphesiz, kalbinle onaylayıp dilinle söyleyerek, kendi kendine söylediğin gibi, başkalarına da söyle anlamı vardır!. Herkez de böyle söylesin.

"Birbirlerine hakkı tavsiye ederler" (Asr 103/3).

Huve (O) : Öncelikle arap gramerinde müpteda ve haber kavramını açıklayalım. Müpteda ; başlangıç, başta olan anlamına olup, isim cümlelerini meydana getiren iki unsurdan başta olan isme işaret eder. Haber ise sonradan gelen anlamına olup, isim cümlesindeki müptedadan sonraki isimleri kapsar. Mesela Allahuekber isim cümlesinde Allah müpteda, ekber de haberdur. Nüzul sebebine göre, hakkında sorulmuş olan Allah'a, ayetin soruya cevap olarak geldiği düşünülürken, işaret etmek gerekir. Ancak ardından gelen haberde de yine Allah isminin bulunması, (Kul huve Allah) bu zamirin varlığını dikkat

çekici hale getirir. Yani neden sadece O ya da sadece Allah denmiyor da O Allah deniyor? Bu durum için yapılabilecek bazı yorumlar şunlardır:

Huve ya da Hu, evvel ve ahir olan ve her şey üzerinde hazır ve nazır olan Vacibül vücud Allah'ın zatına işaret eder. Yani Hu, zaat boyutu itibariyle Allah'ın aldığı isimdir. O boyutta başka bir varlık düşünülemez. İbni Sina, Allah'ın Zat mertebesinde O'nu ancak "O" demekten başka bir şekilde idrak ve ifade edemeyeceğimize işaret ederek bu sureyi yorumlar. Bu mertebede kendisini ancak kendisi bilir. Zatını akılların alması mümkün değildir. Bu nedenle bu mertebede ancak O denir. O, Vacibül vücud olan Allah'ın zatı ve hüviyeti demektir.

Fahreddin Razi'ye göre: Burada Huve, Allah ve Ehad olmak üzere üç lafız vardır. Her biri Allah'ın bir makamına işaret eder.

1.makam : mukarrebın (yakın, yaklařmıř, Allah'a yakın olduđu için řerefli olan, melek) makamıdır., Allah'a gıdenlerin makamlarının en yůkseđidir. Bunlar, varlıkların varlıklarında Allah'tan bařka varlık gůrmemiřlerdir. Varlıđı zaruri olan ancak Allah'tır. O'ndan bařkası můmkůnattır (Olması ya da olmaması můmkůn olabilen, varlıđı ya da yokluđu dűřünülebilen tům mevcudat ve unsurları). Mevcudat, můmkůnattan ibarettir. Můmkůnatın varoluř açısından tek tek mahiyetine bakıldıđında, yok hůkmünde olduđu gůrůlůr. Vahdet-i vůcud diyerek, můmkůnattan ibaret olan kainatı Vacibůl vůcud gibi gůrme, Panteizmdir. Kůfůrdůr! Můmkůnat, varolmak için sebepe muhtaçtır. Varlıđı kendi ۆzunden gelmeyen řeyler (evrendeki her řey bۆyledir), kendi bařlarına kalınca ya da incelenince, yok demektir. ूंkű onların varlıđı kendilerinden deđil, geçmiřlerinden gelir ve tům varlıđın gemiřide, Allah'a dayanır. Allah'ın ise geçmiři ya da geleceđi yoktur. O zamanın hůkmünde deđildir. "Dikkat edin, Allah tarafından yaratılmıř olan her řey yok olmaya mahkumdur, batıldır"

Můmkůnat yok hůkmünde olduđundan, Hu makamındakiler, akıl gۆzleriyle Allah'tan bařka var olan gۆremezler. Yakınler nazarında Huve, sadece Allah'ı iřaret eder. Yakın için zaten hakikatte iki ayrı mevcut olmaz. Yani ikilik olmadıđından, Hz. İsa'nın dediđi gibi ikiyi bir ettiklerinden, O demek onlar için tam ve yeterli bir bilgidir. ूंkű yakın bilgisine gۆre, O zamirinin Allah'tan bařka iřaret edebileceđi ikinci bir mevcut yoktur. Ayrıca incelediđimiz ayette, zaten Huve Allah dediđinden, Allah'a iřaret ařıkardır. Ama yakın bilgisine gۆre bu ayette Huve zamiri, Allah ismine deđil, kendisi bizatihi isim olarak dođrudan dođruya Allah'ın zatına iřaret etmektedir. Bu durumda Hůve'yi Esmā-ůl hůsna'dan kabul etmek daha uygun olmaktadır.

"Tanrınız tek bir Tanrı'dır. O'ndan başka Tanrı yoktur. O'nun merhameti çoktur, rahmeti sonsuzdur." (Bakara 163)

ayetinde, O rahman, rahimdir (la ilahe illa hůverrahmanirrahym) diyerek Hůve'ye rahman ve rahim sıfatı veriliyor. Oysa zamir sıfatla nitelendirilmez. Ancak isim nitelendirilir diyerek, Hůve zamir deđil Allah'ın ismidir diyenler vardır. ۆyleyse, ister zamir ister isim olsun, Allah'ın zatına iřaret ettiđinden Hůve'nin haberi, Allah'tır. Ehad'da haberden sonra ikinci haberdır.

Buna gۆre mana "O Allah'tır, birdir" olur. Yani ۆnce yaratıkları yaratmadan ۆnceki makam, Hůve vurgulanıyor. Sonra Hůve'nin lemleri yaratırken Allah makamında olduđu, bilahare lemlerle birlikte bir bůtůn olarak Ahad makamında olduđu vurgulanmaktadır. Hůve ile mutlak, deđiřmez bir varlık iřaret ediliyor. Můmkůnatı varlık olarak gۆrmeyen, yalnızca kendi zatından bařka bir sebebe muhtaç olmayan Hůve'dir. Kendi varoluđu bizzat kendiliđinden gerekli olan Hůve'dir. Bir an yokluđunu dűřünmek, bizim gۆzümüzde varolan ve gۆzlemleyebildiđimiz alemlerden bir alem olan kainatın varlıđından dolayı, imkansız olan Hůve'dir. Vacib-ůl vůcud Allah'ın zatını tanıyanlar için Hůve demekle belirli bir tanımlama yapılmıř olur. Allah: 1. makam mukarreblerin (yakınlerin) makamıdır demiřtik. Ki yakınler için mutlak varlık Hůve'dir.

2. makam : Ashab-ı Yemin'in makamıdır. Bunlar için mutlak varlık Allah'tır. (Yemin: sağ el, sağ taraf, sağ) Görüldüğü gibi ikinci makamdakiler bir yön ile işaret edilir. Yön, mekanın gereğidir. Yani kainatta yön olmazsa olmaz. Zamanda, her şey de mekanın bir bakıma yönün içindedir. Yön ile sağın vurgulanması, Allah'a inancı simgeler. Yani bu makamdakiler için artık ikilik vardır (yani kainat yok hükmünde de olsa vardır). Ama bu ikiliği yaradana inanç da vardır. Bunlar Allah'ı mevcut, halkı da mevcudat tanırırlar. Bu nedenle bunların gözünde ister istemez kesret denen çokluk, özetle ikilik meydana gelir. O ikilik ki, biri varlığı vacip ve yok olma imkanı bulunmayan Allah'ın zatı (Hakk), öbürü de yok iken var, var iken yok olabilen yaratılmış varlıkların çokluğudur (Halk). Bunların O sözünden Hakk'ın zatını anlamaları için "Hüve" lafzına Allah isminin de eklenmesi gerekir. Sürekli değişen geçici varlıklar için O demek uygun olmaz ama, bu kesret arasında yalnızca O sözü tek başına Cenab-ı Hakk'ı ifadeye de yetmez. Yani Hakk'ı halktan ayıracak bir belirleyici gerekir. Öyle ki bu makamdakiler, birçok farklı gruplar olarak düşünülebilir. Örneğin çokluğu o derece yaşarlar ki Allah'ı yaratılanlardan tamamen ayrı olarak, yaratılanların tamamen haricinde kabul edebilirler.

3. makam: Ahad , Ashab-ı Şimal'in makamıdır ki hepsinden aşağısıdır. (Şimal: sol el, sol taraf, doğuya yönelenin solunda kalan yön yani kuzey) Bunlar Vacibül vücudun, ilahın birden fazla olmasını uygun görebilirler ki bunları reddetmek için Ahad (bir) denmiştir. Dikkat edilirse bu makam da yön bildirir ve zaman ve mekana bağlılığı gösterir. Bu makamdakiler için kainat bizatihi mevcut olarak var hükmündedir. Kainatı gözlemleyerek maddeyi oluşturan unsurlarda, maddenin özünde bir güç olduğunu gören kişi, 2. makamdakiler gibi kainattan ayrı olabilecek bir yaratıcı gücü düşünmeyip, varlığı yarattıklarıyla bütünleşmiş bu güce inanırlar. 2. makamda olduğu gibi bu makamında çeşitli yansımaları vardır. Panteizm, Materyalizm, hatta bir yönüyle Vahdeti vücut düşüncesi ve Ateizm de bu makamdandır. Bu makamdan 2. makama geçenlerin algıladıkları Allah kavramı, artık sadece hep ikinci makamda olanların algıladıkları Allah kavramından farklıdır. O Allah, yarattıklarından ayrı değil, yarattıklarıyla beraberdir. Buradan da 1. makama yönelmek kolaylaşır. Şöyle ki, ikinci makamdakiler varlığın varolabilmiş olması, varlığın varlığı hakkında uzun uzadıya düşünme ihtiyacı hissetmez, Allah yarattı der, geçerler. Ama 3. makamdakiler düşündükleri için 2. makama dahil edebileceğimiz bazı düşünce gruplarının gökteki Allah'ını reddedip ateist olabilirler. Ancak onlara gerçek, Ahad ile açıklandığında düşünceleri gerçeğe erer ve 2. makamdakilerden daha kolay 1. makama varabilirler.

Hüve, nüve (çekirdek) gibidir. Her şeyin özündeki O'dur. Maddenin derinine indikçe dalgalar evreni, onun da alt bileşenlerine indikçe hiçlik (Hüve) ile

karşılaşmamız doğaldır. Hüve, alemler yaratılmadan önceki haldir. Her zaman olan haldir aslında. O yüzden şu anda gözlemlediğimiz alemin aslı olan maddenin derinine indikçe Hüve ile yani gerçek olan şeyle yani hiçlikle karşılaşırız. Aslında yok olan hiçlik değil, bizatihi maddenin kendisidir. Her zaman olmuş olan sadece Hüve'dir ve o hal, bize göre, biz maddeyle ve ikilikle kayıtlı olduğumuzdan hiçliktir.

Tüm bunlarla birlikte belirtilmelidir ki, Hüve'nin yorumunda meşhur olanı, Hüve'nin

zamir-i şan olmasıdır. Zamir-i şan, cümle başına gelerek, işin önemi hakkında, "önemli olan şudur ki:" şeklinde kullanılır. Bu durumda Hüve şan, Allah müpteda (başlangıç), Ahad haberdur. Yani O Allah ki Ahaddır, O Allah Ahaddır, O Ahaddır, Allah Ahaddır anlamlarıyla yorumlanır. Hüve'nin zamir-i şan olması durumunda vurgu, Hüve'yi batında ve zahirde bütün kemal sıfatlarıyla tecelli ettiren Allah ismine ve O Allah'ın zatını kesretten ayrı tutan O'nun birliğini ifade eden Ahad isminedir. Bu yorumla, Hüve ile yapılan vurgu ve Kulhuvallahuahad cümlesinin anlamı, Allah'ın birliği hükmünden ibarettir. Zaten esas maksatta bu hükümdür. Allah, sıfatlara hakkıyla ve eksiksiz olarak sahip olduğu, bütünüyle varlığı kendisine ait bulunduğu için, ilahlık O'nun hakkıdır. Gerçek ibadet edilecek varlık olan Allah birdir, ikincisi olamayacak olan tektir, biriciktir. Evvel ve ahir, ortaktan uzak,

"Hiçbir şekilde benzeri olmayan" (Şura 11) hep birdir, yegane birdir.

"Ehad, ezelde ve sonrasında hep bir olan ve beraberinde bir başkası bulunmayan fert, tektir." (İbnul Esir, enNihaye fı Garibil hadis). Bu öyle bir isimdir ki, beraberinde zikronulabilecek herhangi bir sayıyı red ve inkar için kullanılır. Mesela Arapçada "bana hiçbir kimse gelmedi" derken ehad kullanılır. Ehad, bir anlamında olan vahid yerine kullanılsa da, aslında aralarında önemli bir fark vardır. Vahdetin kendinden başkasını reddetmek demek olan esas manasında ehad sözü, en olgun ifadedir. Vahid kelimesi göreceli ve karşılaştırmalı da olabilir. Sayısal bir anlam ifade eder. Ehad ise, zatın ne bölünme, ne görecelik, ne de karşılaştırma şeklinde hiçbir sayıyı kabul etmeyen, hiçbir şekilde iki olması veya iki şeyin bulunma ihtimali olmayan gerçek birdir. Hep bir ve daima birdir. Yani vahid ile ehad eş anlamlı değildir. "Allah'tan başka hiçbirşey ehad ile tasvir edilemez" (Ezheri)

Mesela, recülün ehadun, dirhem'in ehadun denilmez; recülün vahidin, dirhem'in vahidin denir (adamın biri, bir dirhem gibi). Ehad fert, yani tek demektir. Ehad, Allah'ın yalnızca kendine ait olan sıfatlarındandır. Ehadlıkta hiçbir şey O'na ortak olamaz. Ehad, vahid kavramını da içerir ama, vahid ehadı içermez. "Bir kimseye hiçbir vahid karşı koyamaz" denildiğinde biri karşı koyamaz ancak iki veya daha fazlası karşı koyabilir anlamı çıksa da, "Bir kimseye hiçbir ahad karşı koyamaz" denildiğinde iki veya fazlası karşı koyabilir anlamı çıkmaz. Ona karşı koyabilecek hiç kimse yoktur anlamı çıkar. Vahid ispatta, ehad ise reddetmede kullanılır. İspatta "bir adam gördüm (vahid ile)" denir. Redde ise "hiç kimseyi görmedim (ehad ile)" denir ve geneli ifade eder.

"Sizden hiç kimse bana engel olamazdı" (Hakka 47) ayetinde de ehad kullanılmıştır.

Ehad sıfat halinde, sadece Allah'ın sıfatı olarak kullanılır. Ahad kelimesinin aslı vahaddır. "Ehada adet anlamı verilmez, örneğin sayı saymaya başlanırken ehad, isneyn,... denilmez" (Sa'leb) bir yüzyıl, bir bin yıl anlamında, mietün ehadün, elfun ehadün denmez. Hattabi, ehadiyet zatın tekliğini, vahadiyet sıfatı eşi olmadığını ifade eder demiştir. Çünkü zaat, hiçbir şekilde başka bir zatın varlığı ihtimalini ve düşüncesini barındırmayacak şekilde

ehad (bir) dir. Sıfatı ise kemal vasıflarıyla başka varlıklarda olamayacak sıfatlar açısından eşsiz, bir (vahid) dir. Başka düşünürler de, ehadiyet ne zatında ne sıfatlarında ortağı olmayan bir tektir demiştir.

Bazıları da Allah hakkında, zaat ve sıfat birbirinden ayrı olmadığından, vahid ile ehad aynı hükümdedir deyip, ehad kelimesini vahid diye tefsir etmiştir. Ayrıca bölünme ve parçalanmayı kabul etmeyen vahid diye de tarif edilmiştir. "Ehad anlamına kullanılan vahid, bütün yönlerden birdir. Çünkü ehadiyet karşılaştırma çeşitlerinin hepsinden kurtulmuş olan özdür. Göreceli olan sayısız varlıkların, zatın ehadiyyetinde yok olmasıdır. Bu özelliğinden dolayı tenzih (Allah'ı noksanlıklardan uzak tutma anlamıyla) maksadıyla kullanıldığında, vahidden üstün tutulur. Çünkü vahidiyet sayısal çoğalmanın reddinden ibarettir. Aynılığın çokluğu vahidiyette de reddedilmiş olsa da onda göreceli bir çokluğun varlığı akla gelebilir." (Ebul Beka)